

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ВНАСЛІДОК УХИЛЕННЯ ІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

PECULIARITIES OF FORMATION OF METHODS OF INVESTIGATION OF LEGALIZATION (LAUNDERING) OF PROPERTY OBTAINED AS A RESULT OF TAX AVOIDANCE

Клименко О.В., аспірант
наукової лабораторії проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

Метою статті є з'ясування особливостей формування методики розслідування особливості легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок ухилення від сплати податків. У статті наголошено, що нестабільність макроекономічної ситуації в Україні, періодичні кризові стани в економіці сприяють формуванню та розвитку в національній економіці міцного тіньового сектору. Глобального масштабу наразі набула його фіктивна складова, яка полягає у виведенні суттєвих фінансових коштів з легального економічного сектору шляхом криміналізації суспільства, перерозподілу мільярдних прибутків на користь окремих суб'єктів підприємницької діяльності й відтоку капіталу за кордон. З'ясовано, що процесами ухилення від сплати податків є: а) приховування доходів від формально законних фінансово господарських операцій, але здійснюваних нелегально, тобто поза податкового контролю (до цієї групи включається також діяльність господарюючих суб'єктів, які взагалі не перебувають на обліку в податкових органах і повністю ховаються від оподаткування); б) легалізація майна, отриманого від злочинної діяльності, що характеризується приховуванням від державного контролю значних сум (одна зі складових тіньової економіки) і поповнюють фінансово економічну базу загальнокримінальної та організованої злочинності. Друга – приховування доходів від формально законних фінансово господарських операцій, але здійснюваних нелегально. Зроблено висновок, що комплексна криміналістична методика розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок ухилення від сплати податків – це науковий продукт та практичний інструментарій видової системи відомостей про злочинну діяльність, що містить побудову описової моделі і розроблених на її основі рекомендацій щодо виявлення і розслідування протиправних дій, пов'язаних із вчиненням фінансової операції чи правочину з майном, одержаного внаслідок ухилення від сплати податків; звільнення від готівки і перерахування її на рахунки підставних осіб; розподіл грошових коштів; маскування слідів вчиненого злочину; інтеграція грошової маси, предмет якої обумовлений криміналістичною характеристикою, зміст визначають пошуково-пізнавальні процеси, що впливають із тактичних завдань, а спрямованість і послідовність проведення процесуальних дій залежить від ситуацій розслідування.

Ключові слова: податки, ухилення, легалізація, відмивання, майно, розслідування.

The purpose of the article is to clarify the peculiarities of the formation of the methodology of investigation of the peculiarities of legalization (laundering) of property obtained as a result of tax evasion. The article emphasizes that the instability of the macroeconomic situation in Ukraine, periodic crises in the economy contribute to the formation and development of a strong shadow sector in the national economy. Its fictitious component, which consists in withdrawing significant financial resources from the legal economic sector by criminalizing society, redistributing billions in profits to individual businesses and the outflow of capital abroad, has now become global. It was found that the processes of tax evasion are: a) concealment of income from formally legal financial and economic transactions, but carried out illegally, ie outside tax control, this group also includes the activities of economic entities that are not registered at all in tax authorities and completely hide from taxation); b) legalization of property obtained from criminal activity, characterized by concealment from state control of significant amounts (one of the components of the shadow economy) and replenish the financial and economic base of general criminal and organized crime. The second is the concealment of income from formally legal financial and economic transactions, but carried out illegally. It is concluded that a comprehensive forensic methodology for investigating the legalization (laundering) of property obtained as a result of tax evasion is a scientific product and practical tools of the species system of information on criminal activity, which includes a descriptive model and recommendations actions related to a financial transaction or transaction with property obtained as a result of tax evasion; exemption from cash and its transfer to the accounts of fictitious persons; distribution of funds; masking the traces of the crime; the integration of the money supply, the subject of which is determined by the forensic characteristics, the content is determined by the search and cognitive processes arising from tactical tasks, and the direction and sequence of procedural actions depends on the situations of investigation.

Key words: taxes, evasion, legalization, laundering, property, investigation.

Постановка проблеми. Економічна безпека держави є невід'ємною складовою її національної безпеки та перебуває в тісному взаємозв'язку з усіма економічними процесами, що відбуваються в суспільстві. Вона сприяє створенню соціально орієнтованої ринкової економіки, забезпечує зростання рівня життя й добробуту населення, відіграє ключову роль у провадженні ефективної економічної політики в державі, слугуючи гарантом соціальної стабільності в суспільстві та передумовою фінансового розвитку країни, її становлення на міжнародній арені як конкурентоспроможного й інвестиційно привабливого суб'єкта.

Водночас, на сьогодні склалася ситуація, коли економіка України – найважливіший соціальний інститут суспільства – функціонує неефективно, суспільні потреби не знаходять реального відображення в її структурі. У результаті такої невідповідності в процесі функціонування економіки стали виникати негативні процеси, що призвели до дестабілізуючих явищ: економіка не відпо-

відає об'єктивним потребам суспільства, законодавчі протиріччя перешкоджають розвитку повної економічної свободи учасників громадських відносин. У своїй сукупності дисфункції в економіці стали виражатися в активізації економічної злочинності, характерною особливістю якої є її організованість, структурованість і згуртованість. Назріла необхідність докорінної перебудови норм про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, приведення змісту цих норм у відповідність із викликами часу.

У той же час, нестабільність макроекономічної ситуації в Україні, періодичні кризові стани в економіці сприяють формуванню та розвитку в національній економіці міцного тіньового сектору. Глобального масштабу наразі набула його фіктивна складова, яка полягає у виведенні суттєвих фінансових коштів з легального економічного сектору шляхом криміналізації суспільства, перерозподілу мільярдних прибутків на користь окремих суб'єктів підприємницької діяльності й відтоку капіталу за кордон..

Стан дослідження. Теоретичним підґрунтям статті є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з криміналістики, кримінального процесу, судової експертизи зокрема: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, Б. В. Волженкіна, Л. Я. Драпкіна, А. В. Дулова, О. С. Задорожного, О. Г. Кальмана, Г. А. Матусовського, В. М. Поповича, М. В. Салтевського, В. В. Тищенко, С. С. Чернявського та ін. Водночас, відмивання коштів – це негативне соціально-економічне явище, в основі якого лежить приховування незаконного походження доходів, а тому виникає потреба розроблення наукового підходу до формування методики розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок ухилення від сплати податків.

Мета наукової статті. Враховуючи наведене метою статті є з'ясування особливостей формування методики розслідування особливості легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок ухилення від сплати податків.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Концепції економічної безпеки України, економічна безпека – це спроможність національної економіки вільно й незалежно розвиватися, утримувати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, мати достатній оборонний потенціал країни за будь-яких несприятливих умов і варіантів розвитку подій, а також здатність Української держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз. Складовими економічної безпеки є фінансова, енергетична, продовольча, аграрна, демографічна та інші види безпеки. Зазначені складові тісно пов'язані між собою та доповнюють одна одну. Наприклад, не може бути продовольчої безпеки без стійкого забезпечення держави фінансовими ресурсами, водночас не може йтися про продовольчу або фінансову безпеку, якщо не забезпечено енергетичну складову [1].

З метою виявлення та розслідування економічних злочинів постає необхідність у всебічному й структурованому дослідженні деструктивних процесів, які виникають у сфері економічної діяльності під впливом кримінальних правопорушень. Зазначене дасть змогу ефективно протидіяти загрозам у фінансово-економічній сфері. Ефективним засобом у виконанні окреслених завдань є інститут фінансових розслідувань, який посідає одне з чільних місць у системі протидії економічній злочинності та забезпеченні економічної безпеки. Фінансові розслідування як певний механізм аналітичного забезпечення економічної безпеки використовують у системі заходів економічної політики, контролю, правоохоронних механізмів [2; 3; 4].

У Розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» міститься кримінально-правова гарантія втілення свободи економічної діяльності в дійсність [5]. Саме вона є показником розвитку і змісту економічних відносин у суспільстві. Відповідно громадський і науковий інтерес до проблем економічної злочинності, практиці виявлення і кваліфікації нових її видів і нових форм кримінально протиправних зловживань, зокрема в податковій та інших сферах, не випадковий.

Розглядаючи процес легалізації (відмивання) доходів з точки зору його соціальної обумовленості, необхідно відмітити, що це явище виникло в різних країнах на етапах проведення соціально-економічних реформ і пов'язаних з ним періодів економічної нестабільності. Термін «відмивання коштів» став використовуватись з того часу, як виникла необхідність в укріпті характеру придбання грошей або майна при здійсненні фінансових операцій та інших угод. Це явище за своєю сутністю зародилося завдог до його визначення як злочинного високодохідного бізнесу, що є загрозою економічній безпеці держави [6, с. 7-8].

Специфіка діянь, спрямованих на легалізацію, полягає в тому, що майно, здобуте злочинним шляхом, переходить із тіньового сектору економіки в легальний. Дане реалізується шляхом укладення цивільно-правових угод з майном, придбаним злочинним шляхом, і вчиненням

інших діянь щодо використання такого майна в легальній, тобто відповідній до чинного законодавства господарській діяльності. Результатом вищезазначених операцій є надання зовні легального характеру походженню майна, здобутого злочинним шляхом [7, с. 32–33].

Як зауважила В. П. Головіна, яка дослідила особливості криміналістичних аспектів відмивання коштів, вчинених з використанням кредитно-банківської системи, та, констатує відсутність єдиного підходу до визначення поняття «відмивання коштів», «легалізація», «відмивання» грошових коштів, отриманих злочинним шляхом, термінів «гроші, отримані злочинним шляхом», «брудні гроші», «злочинні прибутки», надала їм синонімічного значення через одноманітність вживання відповідного терміна [8, с. 15].

І. Є. Мезенцева та Л. М. Чуніхіна притримуються думки, що загальне поняття «відмивання коштів» полягає в тому, що це процес чи діяльність, у результаті або в ході яких доходи від кримінальних діянь трансформуються, змінюючи свою правову і/чи речовинну форму, конвертуються, перевозяться (переміщуються в просторі), переводяться в безготівковому порядку або в будь-якій іншій формі змішуються з легальним обігом чи впроваджуються в легальний бізнес; ці дії відбуваються з наміром, в основі якого лежить намір приховати, сховати чи завалювати дійсне злочинне походження і пов'язані з ним властивості таких доходів і власності [9, с. 8; 10, с. 38].

Узагальнюючи думки вчених, варто зазначити, що дані підходи до визначення поняття «відмивання коштів» базуються на поглядах в розрізі певної галузі юридичної науки, що саме по собі унеможливує розкриття поняття, що розглядається, в широкому розумінні. Вважаємо, що найбільш ґрунтовно поняття «відмивання коштів» можливо висвітлити лише через його розгляд у соціально-економічному аспекті.

Виходячи з такої позиції, О. Є. Користін та С. С. Чернявський зазначили, що «відмивання коштів» – це негативне соціально-економічне явище, основу якого становить приховування незаконного походження доходів, спотворення інформації про природу їхнього походження, місцезнаходження, розташування, рух, дійсну належність та право власності на такі доходи, а також надання їм у будь-яких формах правомірного вигляду, коли особі відомо, що ці матеріальні блага є доходами, отриманими незаконним шляхом, а також інші дії, прямо або опосередковано пов'язані з оформленням правомірності фактичних відносин володіння, користування, розпорядження доходами, або з приховуванням їх незаконного походження [3, с. 29–30].

Ми погоджуємося з позицією науковців, які, досліджуючи протидію

Розглядаючи явище легалізації (відмивання) доходів як певну систему дій, варто зазначити її структуру. На думку науковців, найпоширенішою є трифазова модель відмивання коштів, проте узагальнивши різні підходи, доходимо висновку, що на даний час розглядаються наступні основні моделі легалізації (відмивання) доходів:

- однофазова модель, яка охоплює лише введення незаконних прибутків в економічну систему держави;
- двофазова, відповідно до якої основними стадіями легалізації є відмивання коштів (англ. Money Laundering) і повернення в обіг (англ. Recycling);
- трифазова модель, що передбачає виділення в єдиному процесі легалізації таких стадій: розміщення (англ. placement), розшарування (англ. layering) та інтеграція (англ. integration). Зазначені три стадії можуть здійснюватись одночасно або шляхом часткового нашарування одна на одну. Це залежить від наявного механізму легалізації і від вимог, що висуваються злочинною організацією. Саме ця модель найбільш характерна для легалізації (відмивання) доходів на фондовому ринку;

– чотирифазова модель. Цей підхід до структурування процесу «відмивання» використовують експерти ООН. Основними стадіями легалізації є такі: перша стадія – звільнення від готівки і перерахування її на рахунки підставних осіб; друга стадія – розподіл грошових коштів; третя стадія – маскування слідів вчиненого злочину; четверта стадія – інтеграція грошової маси [3, с. 167–170];

– змішана модель. Дану модель відмивання грошей побудував К. Мюллер (Швейцарія). Структура чотири-секторної моделі визначається за допомогою двох понять: легальність (маскуються і носять вигляд законних дій операцій) і нелегальність (здійснюється підробка документів для маскування джерела походження) і країна вчинення основного злочину / країна відмивання коштів [11–13].

Суспільна небезпека ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) пояснюється, в першу чергу, найважливішим соціальним і економічним їх значенням. Тому необхідно виявити ті функції, які виконують податки, збори (обов'язкові платежі) в нашому суспільстві, з'ясувавши тим самим їх соціально-економічне значення. В першу чергу необхідно відзначити, що в податках безпосередньо реалізується їхнє соціальне призначення як інструменту вартісного розподілу і перерозподілу доходів держави. Водночас необхідно зазначити, що на практичному рівні оподаткування виконує кілька функцій, в кожній з яких реалізується те чи інше призначення податків. Взаємодіючи, дані функції утворюють систему. Розглядаючи сучасну систему оподаткування, можна зробити висновок про те, що на даному етапі податки виконують такі основні функції: фіскальну, розподільну (соціальну), контрольну, заохочувальну, регулюючу.

У ст. 6 Податкового кодексу України зазначено: «Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що стягується з платників податку, відповідно до податкового кодексу. Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що стягується з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій. Сукупність загальнодержавних і місцевих податків та зборів, що справляються в установленому цим Кодексом порядку, становить податкову систему України» [14].

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (2019 р.), до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з доходами, одержаними злочинним шляхом, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскування незаконного походження таких доходів, чи володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням доходів, одержаних злочинним шляхом [15].

Виходячи з функцій податків стає очевидним, що суспільна небезпека ухилення від сплати податків і зборів як кримінального правопорушення, визначеного в ст. 212 КК України, полягає в тому, що такі діяння ставлять під загрозу саме існування системи оподаткування, перешкоджають плановому надходженню податків до бюджету, необхідних для здійснення повноважень держави, встановлюють нерівність між сумлінними платниками податків і порушниками податкового законодавства; порушують принцип соціальної справедливості, оскільки неплательники податків переносять додаткове податкове навантаження на тих, хто справно виконує свої податкові зобов'язання, і в кінцевому рахунку підривається нормальне функціонування економіки. Недо-

отримання податкових платежів бюджетами різних рівнів призводить до затримок у виплаті заробітної плати, пенсій, дотацій, згортання соціальних програм, наукових досліджень. Зазначені в ст. 212 КК України діяння по суті представляють собою антидержавну діяльність.

Розслідування кримінальних правопорушень – специфічна пізнавальна та організаційно-тактична діяльність, сутність якої обумовлена особливостями формування доказової інформації і встановленням законом порядком її одержання. Протидія злочинній діяльності відбувається шляхом виявлення, розслідування та попередження кримінальних правопорушень, що охоплюється поняттям криміналістичної діяльності. Наукове криміналістичне пізнання відбувається через відповідну дослідницьку діяльність, об'єктами якої є злочинна діяльність та діяльність із виявлення, розслідування та попередження кримінальних правопорушень. Результатами наукової криміналістичної діяльності є розробка теоретичних положень, рекомендацій з окремих методичних, організаційних або тактичних аспектів практичної криміналістичної діяльності. Значне місце при цьому відводиться науковим розробкам методик розслідування окремих видів та груп кримінальних правопорушень (окремим методикам розслідування кримінальних правопорушень). Із самого початку процесу формування методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень відчувалася необхідність надання певної системи узагальнених відомостей про найбільш виразні ознаки даного виду кримінальних правопорушень, що має передувати безпосередньо розробці комплексів методичних рекомендацій. На різних етапах становлення методики науковці-криміналісти вирішували це питання по-різному. На підставі аналізу й узагальнення різних методологічних підходів до визначення вихідних засад побудови системи окремої методики розслідування переважна більшість науковців схилилась до думки, що основою побудови окремих методик є криміналістична характеристика кримінальних правопорушень (В. П. Бахін, О. М. Колесніченко, М. В. Салтевський) [16–18].

Набуття чинності КПК України 2012 року [19] поставило перед кримінальною процесуальною доктриною нові завдання, що пов'язано з теоретичним та прикладним переосмисленням ідеології застосування нових концептуальних новел і процесуальних інститутів кримінального процесуального законодавства. У цьому напрямі діяльності положення КПК України змушують по-новому розглядати окремі питання, які б здавалось на сьогодні є достатньо дослідженими у процесуальній науці. Зазначене стосується й застосування міжнародних правових стандартів та урахування практики Європейського суду з прав людини у кримінальному процесі України, а також правозастосовної діяльності правоохоронних органів і суду [20, с. 6–7].

Змістом криміналістичної характеристики є відомості про злочинну діяльність, що містять побудову описової моделі та встановлення зв'язків між її елементами. З урахуванням обох складових можливе формування криміналістичної методики розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного унаслідок ухилення від сплати податків як продукту наукового аналізу, з одного боку, і практичного інструментарію у вигляді конкретних програм (алгоритмів) досудового розслідування – з іншого, що включає: криміналістичну характеристику; обставини, що підлягають встановленню у кримінальних провадженнях щодо таких кримінальних правопорушень; типові слідчі ситуації та версії розслідування; проведення процесуальних дій і заходів забезпечення кримінального провадження під час розслідування.

Процес розслідування таких кримінальних правопорушень нерозривно пов'язаний з розслідуванням самої легалізації (відмивання) майна (ст. 209 КК України);

ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України); ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 212¹ КК України) та привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); службовими кримінальними правопорушеннями (ст. 364, 365 КК України). До супутніх кримінальних правопорушень можуть бути віднесені: незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України); підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів (ст. 358 КК України); службове підроблення (ст. 366 КК України).

Процесами ухилення від сплати податків є:

а) приховування доходів від формально законних фінансово господарських операцій, але здійснюваних нелегально, тобто поза податкового контролю (до цієї групи включається також діяльність господарюючих суб'єктів, які взагалі не перебувають на обліку в податкових органах і повністю ховаються від оподаткування);

б) легалізація майна, отриманого від злочинної діяльності, що характеризується приховуванням від державного контролю значних сум (одна зі складових тіньової економіки) і поповнюють фінансово економічну базу загальнокримінальної та організованої злочинності. Друга – приховування доходів від формально законних фінансово господарських операцій, але здійснюваних нелегально.

Отже, розслідування – специфічна пізнавальна та організаційно-тактична діяльність, сутність якої обумовлена особливостями формування доказової інформації і встановленням законом порядком її одержання. Протидія злочинній діяльності відбувається шляхом запобігання, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, що охоплюється поняттям криміналістичної діяльності. Наукове криміналістичне пізнання відбувається через відповідну дослідницьку діяльність, об'єктами якої є злочинна діяль-

ність та діяльність із виявлення, розслідування та попередження кримінальних правопорушень. Результатами наукової криміналістичної діяльності є розробка теоретичних положень, рекомендацій з окремих методичних, організаційних або тактичних аспектів практичної криміналістичної діяльності. Значне місце при цьому відводиться науковим розробкам методик розслідування окремих видів та груп кримінальних правопорушень (окремим методикам розслідування кримінальних правопорушень). Із самого початку процесу формування методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень відчувалася необхідність надання певної системи узагальнених відомостей про найбільш виразні ознаки даного виду кримінальних правопорушень, що має передувати безпосередньо розробці комплексів методичних рекомендацій. На різних етапах становлення методики науковці-криміналісти вирішували це питання по-різному. На підставі аналізу й узагальнення різних методологічних підходів до визначення вихідних засад побудови системи окремої методики розслідування переважна більшість науковців схиляється до думки, що основою побудови окремих методик є криміналістична характеристика кримінальних правопорушень.

Висновки. Комплексна криміналістична методика розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного унаслідок ухилення від сплати податків – це науковий продукт та практичний інструментарій видової системи відомостей про злочинну діяльність, що містить побудову описової моделі і розроблених на її основі рекомендацій щодо виявлення і розслідування протиправних дій, пов'язаних із вчиненням фінансової операції чи правочину з майном, одержаного унаслідок ухилення від сплати податків; звільнення від готівки і перерахування її на рахунки підставних осіб; розподіл грошових коштів; маскування слідів вчиненого злочину; інтеграція грошової маси, предмет якої обумовлений криміналістичною характеристикою, зміст визначають пошуково-пізнавальні процеси, що впливають із тактичних завдань, а спрямованість і послідовність проведення процесуальних дій залежить від ситуацій розслідування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серп. 2012 р. № 569-р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text>
2. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. реком. / С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.
3. Чернявський С. С., Користін О. Є. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : навч. посіб. К., 2010. 256 с.
4. Халін О. В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с.
5. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квіт. 2001 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Молчанова Т., Некрасов В., Корсун С., Усатий Г. Противодействие отмыванию денег: украинско-российский опыт: монографія. К.: КНТ, 2007. 238 с.
7. Беніцький А. С. Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом (проблеми кримінально-правової кваліфікації): дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08. Луганськ, 2002. 202 с.
8. Головіна В. П. Основи методики розслідування легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, з використанням кредитно-банківської системи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2004. 202 с.
9. Мезенцева І. Є. Кримінально-правові і кримінологічні аспекти легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2002. 215 с.
10. Чуніхіна Л. М. Первинний фінансовий моніторинг в банках України як засіб запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2007. 216 с.
11. Качка Т. Боротьба з відмиванням грошей: Комплексний порівняльно-правовий аналіз відповідності законодавства України аспису Європейського Союзу в сфері боротьби та запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. К.: Видавництво «Реферат» 2004. 288 с.
12. Костін М. І., Саєнко В. В. Обставини, що підлягають встановленню та доказуванню у розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: *монографія*. К.: Дія, 2005. 184 с.
13. Некрасов В. А., Борець Л. В., Мироненко С. Ю. Виявлення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (оперативно-розшуковий аспект): *навчально-практичний посіб.* К., Видавничий дім «Скіф», КНТ, 2008. 88 с.
14. Податковий кодекс України : Закон від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
15. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон від 6 груд. 2019 р. № 361-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
16. Салтєвський М. В. Криміналістика : підручник. У 2-х ч. Харків: Консум, 2001. 528 с.
17. Колесніченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : лекции. Харьков: Юрид. ин-т, 1976. 28 с.
18. Бахин В. П. Криміналістическая методика: лекция. Киев, 1999. 27 с.
19. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
20. Уваров В. Г. Міжнародно-правові стандарти у кримінальному процесі України: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 416 с.